
Datum
2022-11-21

Option - gymnasiesamverkan

Sammanfattning

Styrelsen för Skånes Kommuner har gett den politiska styrgruppen för gymnasiesamverkan i uppdrag att

- Undersöka förutsättningar av att inom ramen för samverkansavtalet upprätta en option för respektive kommunal gymnasiehuvudman som ingår i avtalet att undanta vissa program från "fritt sök" och därigenom begränsa förstahandssöket till dessa program till en mindre del av samverkansområdet (Dnr KCO 22-005).
- I det fall utredningen ovan visar på möjliga förutsättningar uppdras åt Skånes Kommuner att formulera huvudprinciper för en process där en samverkanspart vill tillämpa optionen som beskrivs i föregående punkt (Dnr KCO 22-005).

Styrgruppen har undersökt förutsättningarna och enats

att process för att ta fram option som ger möjlighet för kommuner att utesluta vissa program från samverkan inom ramen för befintligt avtal för gymnasiesamverkan ska stoppas på grund av ändrade *juridiska förutsättningar*¹.

Ärendebeskrivning

Styrelsen för Skånes Kommuner har godkänt den politiska styrgruppens återkoppling där det framkommit att styrgruppen ser ett stort värde med Fritt sök och att arbetet i styrgruppen fortsätter enligt planerad tidsplan, med undantag för de två delarna kring möjlighet till option fram till att regeringen behandlat proposition prop. 2021/22:159, Dimensionering av gymnasial utbildning för bättre kompetensförsörjning.

Optionen skulle ha gett möjlighet för de kommuner som vill undanta vissa program från fritt sök.

Ändringar i skollagen

I prop. 2021/22:159, *Dimensionering av gymnasial utbildning för bättre kompetensförsörjning*, föreslås ändringar i skollagen om bland annat samverkan mellan kommuner om planering, dimensionering och erbjudande av gymnasieutbildning. Ändringarna syftar till att underlätta ungdomars och vuxnas etablering på arbetsmarknaden och ska bidra till förbättrad kompetensförsörjning till välfärd och näringsliv.

Riksdagen har beslutat att bifalla förslaget. Ändringarna börjar att gälla den 1 juli 2023 och tillämpas första gången i fråga om utbildning som påbörjas 2025.

¹ Ändringar i skollagen (2010:800). Se bilaga 1 – Juristutlåtande, PM om ändringar i skollagen om samverkan av Ask och Kocan Jurister AB

Den politiska styrgruppens slutsats

Styrgruppen för gymnasiesamverkan har gett en jurist med specialisering i skoljuridik i uppdrag att klargöra om lagändringarna tillåter att samverkande kommuner undantar vissa program i gymnasieskolan från samverkan.

Juristen konstaterar att det inte är möjligt att undanta program i fråga om nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever i det utbud som erbjuds hos samverkande kommunerna inom ramen för ett primärt samverkansavtal. (se juristens utlåtande i bilaga 1)

Styrgruppen för gymnasiesamverkan är eniga om att det finns ett stort värde med Fritt sök. Likställande av nuvarande samverkansavtal till primärsamverkansavtal säkerställer att fritt sök bibehålls i samverkansområdet samt är i linje med styrgruppens uppdrag att vårda och utveckla samverkansavtalet.

Styrgruppen har enats:

att process för att ta fram option som ger möjlighet för kommuner att utesluta vissa program från samverkan inom ramen för befintligt avtal för gymnasiesamverkan ska stoppas på grund av ändrade *juridiska förutsättningar*.

Linda Allansson Wester (M), ordförande politisk styrgrupp gymnasiesamverkan
Anders Tell (S), vice ordförande politisk styrgrupp gymnasiesamverkan

Bilaga 1 – Juristutlåtande

PM om ändringar i skollagen om samverkan

Inledning

I prop. 2021/22:159, *Dimensionering av gymnasial utbildning för bättre kompetensförsörjning*, föreslås ändringar i skollagen om bland annat samverkan mellan kommuner om planering, dimensionering och erbjudande av gymnasieutbildning. Ändringarna syftar till att underlätta ungdomars och vuxnas etablering på arbetsmarknaden och bidra till förbättrad kompetensförsörjning till välfärd och näringsliv.

Riksdagen har beslutat att bifalla förslaget. Ändringarna börjar att gälla den 1 juli 2023 och tillämpas första gången i fråga om utbildning som påbörjas 2025.

Uppdrag och rättsliga utgångspunkter

Uppdragsgivaren vill få klarhet i om lagändringarna tillåter att samverkande kommuner undantar vissa program i gymnasieskolan från samverkan. De lagändringar som är av relevans för uppdraget redogörs för nedan. För övriga ändringar, se prop. 2021/22:159.

Ny regel om krav på samverkan

I 2 kap. 2 a § skollagen införs en ny regel om samverkan om uppgifter i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Av bestämmelsen följer bland annat att varje kommun ska samverka med minst två andra kommuner genom ett avtal (primärt samverkansavtal). De samverkande kommunerna bildar ett primärt samverkansområde för utbildningen. Undantag från kravet på samverkan med minst två kommuner får meddelas av regeringen i föreskrifter. Undantag får ske med hänsyn till kommunernas geografiska placering.

Ny regel om omfattning av samverkan

I 2 kap. 2 b § skollagen införs en ny regel om vad samverkan ska omfatta. Ett primärt samverkansavtal ska avse planering, dimensionering och erbjudande av utbildning. Vilka gymnasieutbildningar samverkansavtalet ska omfatta regleras närmare i 15 kap. 30 a § första stycket. Regler om samverkansavtal i andra fall (sekundära samverkansavtal) finns i 15 kap. 30 a § andra och tredje styckena.

Utbildningar som samverkan i gymnasieskolan ska omfatta

Viss justering sker av nuvarande 15 kap. 30 § skollagen. Ändringen innebär att det tydliggörs att kommunen kan erbjuda utbildning som den själv anordnar eller enligt vad som följer av 15 kap. 30 a § skollagen till elever i kommunen.

En ny bestämmelse, 15 kap. 30 a §, införs i skollagen som bland annat anger att ett primärt samverkansavtal enligt 2 kap. 2 b § ska omfatta nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever. Vidare anges att en kommun i det primära samverkansområdet ska erbjuda all sådan utbildning som anordnas av någon av kommunerna i samverkansområdet.

Kommunen kan även erbjuda utbildning anordnad av en kommun utanför det primära samverkansområdet eller en region enligt ett sekundärt samverkansavtal.

Kommentar

Nuläge

Varje kommun ansvarar för att erbjuda ungdomar i kommunen en gymnasieutbildning av god kvalitet. Kommunens ”erbjudande” ska omfatta ett allsidigt urval av program och inriktningar. Skollagen, så som den är utformad idag, ger

varje kommun möjlighet att själv bestämma om den vill anordna gymnasieutbildning i egen regi eller erbjuda sådan utbildning hos en annan kommun eller region genom avtalssamverkan. Det är upp till de samverkande parterna att bestämma vilka uppgifter samverkan ska omfatta. Samverkan kan omfatta ett helt eller ett begränsat utbildningsutbud hos parterna.

Kommuner som samverkar genom avtal bildar ett samverkansområde enligt skollagen. Behöriga ungdomar som är hemmahörande i de samverkande kommunerna tas emot på lika villkor till alla utbildningar i samverkansområdet.

Framtida läge

Det kommer från den 1 juli 2023 inte längre vara fritt för kommuner att välja om de vill samverka med andra kommuner om gymnasieskolan. Lagändringarna innebär att varje kommun måste träffa en formell överenskommelse om samverkan med minst två andra kommuner, ett så kallat primärt samverkansavtal. De samverkande kommunerna bildar ett primärt samverkansområde. Möjlighet att undantas från detta krav kan finnas med hänsyn till en kommuns geografiska placering, till exempel för att samverkan kommer att leda till att elever får orimligt lång resväg till skolan.

Lagstiftaren definierar vad en sådan primär samverkan ska omfatta. Ett formellt avtal om samverkan ska minst omfatta planering, dimensionering och erbjudande av utbildning.

Vilka utbildningar som ska omfattas av ett primärt samverkansavtal gällande gymnasieskolan framgår av 15 kap. 30 a § första stycket. Samverkan ska omfatta nationella program, introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever. Det klargörs att en kommun i det primära samverkansområdet ska erbjuda all sådan utbildning som anordnas av någon av kommunerna i samverkansområdet.

I förarbetena (prop. 2021/22:159 s. 58) framgår bland annat att kommunerna själva bör få avgöra vilka andra kommuner de ska samverka med. För att säkerställa att de primära samverkansområdena är tillräckligt stora införs ett minimikrav på att varje kommun ska samverka med minst två andra kommuner i fråga om gymnasieskolan och komvux. Ett primärt samverkansområde ska således som huvudregel minst omfatta tre kommuner.

I förarbetena framhålls att förslaget att kommuner ska ingå primära samverkansavtal bland annat syftar till att ungdomar ska erbjudas ett mer likvärdigt utbildningsutbud och därmed förbättra deras tillgång till utbildning och stärka arbetsmarknadens kompetensförsörjning. Vidare anføres (prop. 2021/22:159 s. 67): *”För att säkerställa att det sker i praktiken behöver kravet på samverkansavtal om viss utbildning vara kopplat till ett krav att eleverna erbjuds all sådan utbildning som anordnas av någon av kommunerna i det primära samverkansområdet. Detta bör alltså inte vara frivilligt [...]”*

Inom ramen för ett primärt samverkansavtal kommer det således inte vara möjligt att undanta vissa program i fråga om nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever i det utbud som erbjuds hos de samverkande kommunerna.

Av förarbetena framgår (se prop. 2021/22:159 s. 63) att det även fortsättningsvis bör vara möjligt för en kommun att ingå andra samverkansavtal med en eller flera kommuner och regioner, utöver kravet på en kommuns samverkan med två andra kommuner gällande vissa utbildningar. Sådana samverkansavtal ska benämnas sekundära samverkansavtal. På så sätt kan de särskiljas från samverkansavtal som en kommun är skyldig att ingå. En kommun som ingår i ett primärt samverkansområde kommer kunna erbjuda nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever som

anordnas av en kommun utanför det primära samverkansområdet, genom ett sekundärt samverkansavtal (så länge kommunen uppfyller skyldigheten avseende primär samverkan med minst två kommuner). Möjligheten att ingå sekundära samverkansavtal om utbildningar som omfattas av regleringen om primärt samverkansavtal syftar enligt förarbetena till att komplettera samverkan och inte att försvaga den (se prop. 2021/22:159 s. 64).

Till sådan utbildning som inte omfattas av regleringen om primärt samverkansavtal hör introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en enskild elev, individuellt alternativ och språkintrouktion samt gymnasieutbildningen vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år. Sådan övrig utbildning kan kommunen erbjuda om den själv anordnar utbildningen eller om utbildningen anordnas av en annan kommun eller region enligt ett sekundärt samverkansavtal. Se 15 kap. 30 a § tredje stycket skollagen.

I förarbetena poängteras att det inte föreslås några ändringar när det gäller bestämmelserna om mottagande i första hand i gymnasieskolan, utan att en kommun i första hand ska ta emot dem som är hemmahörande i kommunen eller inom samverkansområdet oavsett om samverkansområdet har sin grund i ett primärt eller ett sekundärt samverkansavtal (se prop. 2021/22:159 s. 63).

Befintligt samverkansavtal

Mellan kommunerna i Skåne samt kommunerna Sölvesborg, Karlshamn, Olofström och Ronneby i västra Blekinge finns ett samverkansavtal gällande gymnasieskolan. I detta uppdrag ingår inte att ta ställning till om avtalet ska betecknas som ett primärt samverkansavtal, utan det är en fråga för de samverkande parterna att ta ställning till och den är också beroende av vilka andra samarbeten som finns mellan olika kommuner. Det kan dock konstateras att det inte är möjligt att undanta program i fråga om nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion utformade för en grupp elever i det utbud som erbjuds hos samverkande kommunerna inom ramen för ett primärt samverkansavtal.

Framtagen av Ask och Kocan Jurister AB